

Kovács Klára, Debreceni Egyetem Nevelés-és Művelődéstudományi Intézet,
kovacs.klara@arts.unideb.hu
Levelezési cím: 4024 Debrecen, Tímár u. 16 I/5.

A sportolói integráltság hatása Kárpát-medencei hallgatók tanulmányi eredményességére
Effect of sporting integration on academic achievement of students in Carpathian Basin

Absztrakt

Tanulmányunkban feltárjuk a sportolás különböző formáinak a tanulmányi többletmunka mint akadémiai eredményesség összefüggéseit hazai és határon túli hallgatók körében. A kutatásunkat két elméletre alapoztuk: a fejlődési modell elméletre, mely a sportolás pozitív, személyiségfejlesztő hatását hangsúlyozza, illetve Tinto (1975), Pascarella és Terenzini (1980) intézményi integrációs teóriájára. Ez utóbbi alapján sportoló integráltságnak tekintjük az egyetemi, főiskolai sportprogramokon, rendezvényeken való részvétel, az intézmény keretein belüli sportkörtagságot és a sportinfrastruktúra használatát. Feltételezésünk szerint a magasabb sportolói integráltság hozzájárul a tanulmányi eredményességhez, vizsgálatunkban a tanulmányi többletmunka magasabb fokához. Vizsgálatunkhoz a PERSIST 2019 kutatás adatbázisát használtuk fel, melynek keretében Észak-alföldi, valamint vajdasági, kárpátaljai, felvidéki, erdélyi és partiumi, elsősorban kisebbségi magyar intézmények hallgatóit kérdeztük meg önkéntes kérdőívek formájában (N=2005). A kutatás legfontosabb eredménye, hogy igazoltuk a sportolói integráltság pozitív befolyásoló szerepét a tanulmányi többletmunkában: ha egy hallgató rendszeresen használja az intézménye sportinfrastruktúráját, s főképpen részt vesz egyetemi sportprogramokon, inkább lesz jellemző a tanulmányi többletmunka, tehát ezek a diákok eredményesebbek ebben a dimenzióban. A sportrendezvényeken való részvétel pozitív hatása érvényesül a legfontosabb szociokulturális, -ökonomiai és demográfiai tényezők mellett is.

Kulcsszavak: sportolói integráltság, tanulmányi eredményesség, hallgatók

Abstract

Our study aims to explore the interrelation between different type of sport activity and extracurricular activities among Hungarian and beyond the borders higher education students. Research was based on two theoretical pillar: first is developing model theory, which emphasizes sports develop personality positively, and the second is the institutional integration model of Tinto (1975), Pascarella and Terenzini (1980). Based on the integration theory attending university sporting programs, events, and using of institutional sport facilities considered as sporting integration. Our hypothesis is that sporting integration increases academic achievement. For analysis the database of PERSIST 2019 survey was used, which was filled by students of higher education institutions in the Northern Plain Region in Hungary, and in the Vojvodina, the Subcarpathia, the Highlands, Transylvania and Partium (N=2005). Most important result of the research is the verification of sporting integration's positive impact on extra study work. If a student regular uses the sport facilities of institution, and especially attends university /college sport programs, she/he would be characteristic with higher academic achievement. Positive effect of attending university sport programs also predominates by controlling the most important socio-cultural and socio-economic background variables.

Key words: sporting integration, academic achievement, students

Bevezetés

Tanulmányunkban feltárjuk, hogy milyen hatással vannak az egyes sportolási formák (gyakoriság, szervezeti forma, sportág, intézményhez kötődő jelleg) Kárpát-medencei felsőoktatási intézmények hallgatóinak tanulmányi eredményességére. Az eredmények nem konzisztensek a sportolás és az eredményesség közötti kapcsolat tekintetében (főként a középiskola felső tagozatán és a felsőoktatásban tanulók esetében): egyes vizsgálatok a sportolás pozitív (Hartmann, 2008; Castelli et al., 2007), mások pedig a negatív (Cooper, 2016;

Murty, 2014; Kovács K. E. 2019) hatásra hívják fel a figyelmet, míg vannak olyan kutatások, amelyek nem találtak összefüggést e két változó között (Fisher et al., 1996; Melnick et al., 1992; Rácz et al., 2006), sőt olyan eredményt is láthatunk, ahol a jobb tanulmányi eredmények negatívan korrelálnak a sport iránti attitűdökkel, azaz rontják a sportolási hajlandóságot (Sentürk, 2019). Erősen él a köztudatban az a feltételezés, hogy a (főként kiemelkedő verseny-) sporttevékenység káros a tanulmányi előmenetelre az iskolában, mivel elveszi az időt a tanulástól (Pfeifer és Cornelißen, 2010).

A sportolás és a tanulmányi eredményesség összefüggéseinek vizsgálatához két elméleti pillérre támaszkodtunk: a fejlődési modell elméletre, illetve Tinto (1975), Pascarella és Terenzini (1980), intézményi integrációs teóriájára. A fejlődési modell elmélet a sportolás pozitív hatását hangsúlyozza a tanulmányi eredményekre, hiszen minden fajta sporttevékenység számos készséget, képességet fejleszt és főként erőteljes személyiségfejlesztő funkcióval bír (Broh, 2002; Marchant et al., 2009; Miller et al., 2005; Kovács K., 2015; 2019). Ugyanakkor meg kell jegyeznünk, hogy a különböző sportágaknak és sportolási formáknak eltérő hatásuk van a felsőoktatási eredményesség különböző dimenzióira (Broh 2002). Ezért fontos a sportolást egy többdimenziós fogalomként definiálni, s e komplex koncepciót használva vizsgálni hatását az eredményesség különböző dimenzióira (Castelli et al. 2007).

Tinto (1975) egy modellt dolgozott ki, amelynek legfontosabb célja a felsőoktatásból történő lemorzsolódásban szerepet játszó intézményi tényezők feltárása. Eszerint a kitartás vagy a lemorzsolódás melletti döntésben leginkább az intézményen belüli akadémiai és szociális interakciók játszzák a legfontosabb szerepet. Az egyetemi sportközösségek, sportrendezvények is ilyen lehetőséget adnak az intézményi integrációra, beágyazódásra, így az elmélet alapján az intézményi sportolási lehetőségek használatát sportolói integráltságnak neveztük el. Minél gyakrabban vesz részt egy hallgató intézménye által szervezett sporteseményeken, s használja sport-infrastruktúráját, annál nagyobb sportolói integráltság fogja jellemezni. Noha az elmélet viszonylag régi, de a legkomplexebb módon vizsgálja az intézményi tényezők szerepét, ezért döntöttünk az alkalmazása mellett. Pascarella és Terenzini (1980) egyrészt empirikusan tesztelték, másrészt kiegészítették a modellt az oktatók szubjektív, illetve önértékelésével arra vonatkozóan, hogy a hallgató milyen mértékben fejlődött intellektuálisan, és az intézményi/saját célok melletti elköteleződéssel. Eredményeik, illetve más kutatások is (pl. Bowman és Dodge, 2011; Pusztai, 2011; 2015) egyértelműen igazolták az elmélet érvényességét a lemorzsolódás és a tanulmányi eredményesség más dimenzióinak viszonylatában. Az egyetemi sportolási lehetőségek (sportrendezvények, programok, infrastruktúra, melyet szabadon használhatnak a hallgatók) is ilyen lehetőséget adnak az intézményi integrációra, beágyazódásra.

Anyag és módszerek

A PERSIST 2019 kutatás 2018–2019-ben zajlott Magyarországon az Észak-alföldi, továbbá négy határon túli térség (Felvidék, Kárpátalja, Vajdaság, Erdély és Partium) elsősorban kisebbségi magyar tannyelvű felsőoktatási intézményeinek hallgatói körében. A célpopuláció másodéves BA/BSc, illetve osztatlan képzésben résztvevő másod- vagy harmadéves hallgatók voltak. A magyarországi minta kvótás és reprezentatív a karokra, a képzés területére, valamint a finanszírozási formára. A határon túli intézményekben törekedtünk a valószínűségi mintavételre, és a hallgatókat csoportosan egyetemi/főiskolai kurzusokon kerestük fel, ahol teljeskörűen kérdeztük le őket ugyanezek az évfolyamokon. A kis létszámú magyar tannyelvű és nagy létszámú vegyes intézmények esetében teljeskörű lekérdezésre törekedtünk a magyar hallgatók körében, míg a nagy létszámú magyar tannyelvű intézményekben igyekeztünk minden képzési területről kérdőíveket gyűjteni. A minta teljes elemszáma 2005 fő. A sportolási szokások feltérképezéséhez megkérdeztük a hallgatókat, hogy milyen gyakran sportolnak, használják intézményük sportinfrastruktúráját, vesznek részt egyetemi/főiskolai

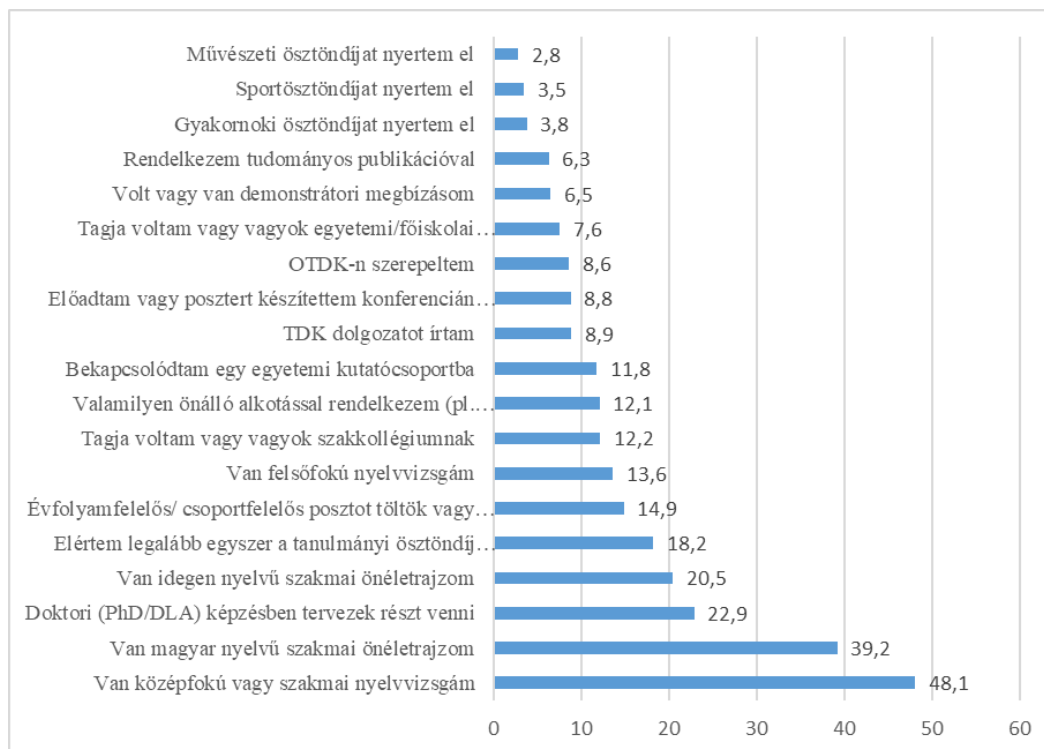
sportprogramon (rendszeresen, ritkán, soha), tagjai-e és milyen formában sportegyesületnek, milyen sportágat űznek.

A tanulmányi eredményességet számos kérdéssel, nagyon komplex módon, sok dimenzióban vizsgálta a kérdőív, ezek közül a tanulmányi többletmunkát választottunk ki elemzéseinkhez. A tanulmányi többletmunka vizsgálatához megkérdeztük a hallgatókat, hogy vettek-e már részt valamilyen tudományos munkában, kutatócsoportban, van-e ehhez kapcsolódóan produktumuk (konferencia-, TDK-szereplés, publikáció) vagy valamilyen önálló alkotásuk, nyertek-e valamilyen ösztöndíjat, illetve részesültek-e már kiemelkedő tanulmányi ösztöndíjban, van-e magyar és angol nyelvű CV-jük, nyelvvizsgájuk stb. A válaszokból indexet készítettünk (0–19 pont, $M=2,7$, $SD=2,66$, $N=2005$).

Eredmények

A hallgatók legnagyobb arányban (22,4%) hetente sportolnak, majdnem ilyen arányban vannak (19,1%), akik viszont soha, illetve 18%-uk havi rendszerességgel. Az egyes válaszokat összevonva három csoportot alakítottunk ki: a szinte soha nem sportolók igen magas, 29,3%-ot tesznek ki, ritkán 32,6%, rendszeresen pedig 38,1% sportol. A válaszadók 44%-a soha nem használta az egyetem sportinfrastruktúráját az adott tanévben, 15,1% pedig heti gyakorisággal, 56% nem vett részt az intézménye által szervezett sportprogramon, 24,9%-uk évente egyszer-kétszer. 31,7%-uk ritkábban, mint havonta látogat sportprogramokat, 18,8%-uk soha, 16% körüli a havi és heti rendszerességet választók aránya, 11,8 hetente, 4,8% pedig naponta. Mindössze 3,6% azon hallgatók aránya, akik anyagi juttatás mellett tagjai valamilyen sportegyesületnek, őket mindenképpen versenysportolóknak kell tekintenünk, 10,6%-ot tesznek ki az olyan sportklubtagok, akik ezért nem részesülnek anyagi juttatásban, a válaszadók 85,9%-a pedig nem tagja sportegyesületnek. Két csoporttá összevonva a sportágakat, sokkal nagyobb arányban végeznek egyéni sportokat (78,3%), mint a látványsportágak közé is tartozó olyan csapatsportokat, mint a kosár-, kézi-, röplabda és labdarúgás (22,7%).

A hallgatók legmagasabb arányban (48,1 és 39,2%) középfokú nyelvvizsgával, illetve anyanyelvi önéletrajzzal rendelkeznek. Körülbelül egyötödük tervez doktori tanulmányokat és van idegen nyelvű önéletrajza (22,9 és 20,5%). 11,8% kapcsolódott be tudományos kutatóhely munkájába, 8,9% írt TDK-dolgozatot, 8,6% pedig szerepelt is OTDK-n, 6,5% volt vagy jelenleg is demonstrátor. A legalacsonyabb arányokat a valamilyen kiegészítő ösztöndíjban részesülők érték el: 3,8%-uk nyert el gyakornoki, 3,5% sport-, 2,8% pedig művészeti ösztöndíjat (1. ábra).

1. ábra. A tanulmányi többletmunka egyes itemeire adott igen válaszok aránya. Forrás: PERSIST 2019 (N=2005)

Chart 1. Frequency of yes answers of extra study work items. Source: PERSIST 2019 (N=2005)

A tanulmányi többletmunka vizsgálatánál arra kérdeztünk rá, hogy a hallgatók részt vettek-e már szakmai-tudományos tevékenységekben, tagjai ilyen jellegű (kutató)csoportoknak, részesültek-e különböző ösztöndíjakban, van-e közép- vagy felsőfokú nyelvvizsgájuk, idegen nyelvű szakmai önéletrajzuk. A sportolás gyakorisága mentén elkülönülő hallgatói csoportokat vizsgálva azt láthatjuk, hogy egy kivétellel az összes szignifikáns különbséget mutató indikátorban a rendszeres sportolók érték el a legjobb eredményeket. Körükben a legmagasabb a közép- és felsőfokú nyelvvizsgával, idegen nyelvű önéletrajzzal rendelkezők (53,4, 15,9 és 23,6%), s nem meglepő módon a sportösztöndíjban részesülők aránya (5,7%). Minden negyedik rendszeres sportoló tervez doktori tanulmányokat, míg a nem sportolók körében 19,2% ez az arány. A ritkán sportolók körében felülreprezentált azok aránya, akik bekapcsolódtak valamilyen kutatócsoport munkájába (31,9%). A nem sportolók minden kérdéskörben a legalacsonyabb százalékokat érték el (1. táblázat).

1. táblázat. A szinte soha, ritkán és rendszeresen sportolók aránya a tanulmányi többletmunka itemeiben (igen válaszok aránya százalékban). Forrás: PERSIST 2019 (N=1942)

Table 1. Frequencies of non-sporting, occasional and regular sporting students in items of extra study work (percentage of yes answers). Source: PERSIST 2019 (N=1942)

	szinte soha nem sportol	ritkán	rendszeresen	Chi-négyzet	Sig.
Bekapcsolódtam egy egyetemi kutatócsoportba	21,6	<u>31,9</u>	27,4	14,899	0,001
Van középfokú vagy szakmai nyelvvizsgám	41,1	49,1	<u>53,4</u>	19,538	0,000
Van felsőfokú nyelvvizsgám	12,7	11,5	<u>15,9</u>	6,219	0,045
Van idegen nyelvű szakmai önéletrajzom	16,7	20,1	<u>23,6</u>	9,644	0,008
Sportösztöndíjat nyertem el	1,8	2,4	<u>5,7</u>	18,116	0,000
Doktori (PhD/DLA) képzésben tervezek részt venni	19,2	21,5	<u>27</u>	12,367	0,002

* Az aláhúzva szereplő értékeknél az adjusted reziduals abszolút értéke nagyobb, mint kettő.

A mindkét típusú sportklubtagok körében jóval magasabb azok aránya, akik bekapcsolódtak kutatómunkába, az anyagi támogatás nélküli tagok 14,9%-a írt TDK-dolgozatot, 15,9%-a pedig adott már elő konferencián, 10,4%-nak publikációja is van. Felülreprezentáltak körükben azok a diákok, akiknek van középfokú és felsőfokú nyelvvizsgája, idegen nyelvű önéletrajza. Minden tízedik válaszadó volt demonstrátor, minden ötödik pedig évfolyamfelelős ebben a csoportban. Mindkét típusú sportklubtagok kb. 8%-a nyert gyakornoki ösztöndíjat, 14%-a pedig tagja (volt) tehetséggondozó programnak, sportösztöndíjat az anyagi támogatásban részesülők 31,9%-a, a nem részesülők 12,9%-a nyert el. Az anyagi juttatás mellett sportolók 36,2%-ának van idegen nyelvű önéletrajza. Minden ötödik hallgatónak van tudományos publikációja és tagja szakkollégiumnak ebben a csoportban, 14,5%-uk művészeti ösztöndíjban is részesül a sportösztöndíj mellett. A nem sportolók minden indikátorban a legalacsonyabb százalékokat érték el, s alulreprezentáltak az igen választ megjelölők aránya is (2. táblázat).

2. táblázat. A különböző típusú sportkörtagok aránya a tanulmányi többletmunka itemeiben (igen válaszok aránya százalékban). Forrás: PERSIST 2019 (N=1910)

Table 2. Frequencies of different sports club members in items of extra study work (percentage of yes answers). Source: PERSIST 2019 (N=1910)

	Tagja sportklubnak anyagi támogatás nélkül	Tagja sportklubnak anyagi támogatással	Nem tagja	Chi-négyzet	sig
Bekapcsolódtam egy egyetemi kutatócsoportba	<u>19,4</u>	<u>24,6</u>	10,6	23,794	0,000
TDK dolgozatot írtam	<u>14,9</u>	14,5	8,1	12,665	0,002
Előadtam vagy posztert készítettem konferencián (OTDK-n kívül)	<u>15,9</u>	13	7,9	15,505	0,000
Volt vagy van demonstrátori megbízásom	<u>10</u>	<u>13</u>	5,7	10,47	0,005
Van középfokú vagy szakmai nyelvvizsgám	<u>60,7</u>	49,3	47,6	12,249	0,002
Van felsőfokú nyelvvizsgám	<u>20,4</u>	20,3	12,5	12,212	0,002
Van idegen nyelvű szakmai önéletrajzom	25,4	<u>36,2</u>	19,7	13,689	0,001
Évfolyamfelelős/csoportfelelős posztot töltök vagy töltöttem be	<u>21,4</u>	20,3	14,1	8,986	0,011
Rendelkezem tudományos publikációval	<u>10,4</u>	<u>20,3</u>	5,3	31,059	0,000
Sportösztöndíjat nyertem el	<u>12,9</u>	<u>31,9</u>	1,2	238,845	0,000
Művészeti ösztöndíjat nyertem el	4,5	<u>14,5</u>	2	42,898	0,000
Gyakornoki ösztöndíjat nyertem el	<u>8</u>	<u>8,7</u>	3,2	15,497	0,000
Tagja voltam vagy vagyok egyetemi/főiskolai tehetséggondozó programnak	<u>14,9</u>	<u>14,5</u>	6,6	21,978	0,000
Tagja voltam vagy vagyok szakkollégiumnak	14,4	<u>21,7</u>	11,4	7,805	0,020

* Az aláhúzva szereplő értékeknél az adjusted reziduals abszolút értéke nagyobb, mint kettő.

A sportágak tekintetében négy változóban, a sport- és művészeti ösztöndíj elnyerésében, valamint tehetséggondozó programban, szakkollégiumban való részvételben találtunk szignifikáns különbségeket. A csapatsportágakat űzők 6,8%-a, míg az egyéni sportágak képviselőinek 2,6%-a nyert sportösztöndíjat. Művészeti ösztöndíjban előbbieket 4,3%-a, az egyéni sportolók 1,6%-a részesült. Tehetséggondozó programnak tagja volt, vagy jelenleg is

az, a csapatsportolók 10, az egyéni sportolók 6,5%-a. A szakkollégiumi tagok aránya a csapatsportolóknál 15,4, az egyéniekénél 10,1%.

Az intézményi sportinfrastruktúrát ritkán vagy rendszeresen használók, és sportprogramokon résztvevők körében találjuk a legmagasabb arányokat a tanulmányi többletmunka szignifikáns különbségeket mutató indikátoraiban. A sportinfrastruktúra tekintetében a ritkán használók 14,2%-a szerepelt OTDK-n, egynegyedének van idegen nyelvű önéletrajza és egyötöde érte el legalább egyszer a tanulmányi ösztöndíj maximumát. A rendszeresen egyetemi sportintézményekben sportolók több, mint felének van középfokú nyelvvizsgálója, 6,8%-ának sportösztöndíja, s a ritkán csoportba kerülőkhöz hasonlóan kb. 26% tervez PhD-tanulmányokat. Az arányokat az alábbi, 3. táblázat tartalmazza.

1. táblázat. Az intézményi sportinfrastruktúrát szinte soha, ritkán és rendszeresen használók aránya a tanulmányi többletmunka itemeiben (igen válaszok aránya százalékban). Forrás: PERSIST 2019 (N=1891)

Table 3. Frequency of students, who never, occasional or regular use the institutional sport facilities in items of extra study work (percentage of yes answers). Source: PERSIST

	szinte soha nem használta az egyetemi sportinfrastruktúrát	ritkán	rendszeresen	Chi-négyzet	Sig.
OTDK-n szerepeltem	7,2	<u>14,2</u>	7,9	19,413	0,000
Van középfokú vagy szakmai nyelvvizsgálóm	46,7	48,5	<u>56,9</u>	11,279	0,004
Van idegen nyelvű szakmai önéletrajzom	18,6	<u>25,2</u>	22,5	9,046	0,011
Sportösztöndíjat nyertem el	2,4	4,3	<u>6,8</u>	15,531	0,000
Elértem legalább egyszer a tanulmányi ösztöndíj legmagasabb értékét	16,8	<u>22,2</u>	18,9	6,027	0,049
Doktori (PhD/DLA) képzésben tervezek részt venni	21,5	26,8	26,2	6,526	0,038

* Az aláhúzva szereplő értékeknél az adjusted reziduals abszolút értéke nagyobb, mint kettő.

A sportprogramokon való részvétel a tanulmányi többletmunka szinte minden indikátorával szignifikáns kapcsolatban áll. A legtöbb esetben a rendszeresen részt vevők körében találhatjuk a legmagasabb arányokat. Kiemelkedően sokan vannak körükben azok, akiknek van idegen nyelvű önéletrajza (33,3%), tagjai szakkollégiumnak (26,2%), kutatócsoportnak vagy tehetséggondozó programnak (25–25%). 17,9%-uk írt TDK-dolgozatot, 15,5% elő is adott OTDK-n, van publikációja, 16,7% pedig valamilyen más konferencián mutatta be eredményeit. A sportösztöndíjon (13,1%) kívül 11,9%-nak van gyakornoki és/vagy művészeti ösztöndíja. Az intézményi sporteseményeken ritkán résztvevők körében is felülreprezentált a kutatócsoportok és tehetséggondozó programba bekapcsolódók (15,4 és 11,5%), OTDK-n előadók (11,8%) aránya. 55,6%-nak van közép-, 18,6%-nak felsőfokú nyelvvizsgálója, 8,6%-uk részesül sportösztöndíjban. Kiemelkedően magas azok aránya (31,9%), akik doktori tanulmányokat terveznek. Azok, akik soha nem használják az intézményi sportinfrastruktúrát, soha nem

vesznek részt sportrendezvényeken minden dimenzióban a legalacsonyabb arányokat érték el. A fentiekből jól látható, hogy a sportolói integráltság nagyon jelentős pozitív szerepet játszik a tanulmányi többletmunka számos mutatójában is (4. táblázat).

4. táblázat. Intézményi sportprogramokon, -eseményeken, -rendezvényeken szinte soha, ritkán és rendszeresen részt vevők aránya a tanulmányi többletmunka itemeiben (igen válaszok aránya százalékban). Forrás: PERSIST 2019 (N=1898)

Table 4. Frequency of students, who never, occasional or regular attend institutional sport programs and events in items of extra study work (percentage of yes answers).

	szinte soha nem vett részt egyetemi sportprogramon	ritkán	rendszeresen	Chi-négyzet	Sig.
Bekapcsolódtam egy egyetemi kutatócsoportba	10,5	<u>15,4</u>	<u>25</u>	20,012	0
TDK dolgozatot írtam	8,7	7,9	<u>17,9</u>	8,598	0,014
OTDK-n szerepeltem	7,6	<u>11,8</u>	<u>15,5</u>	10,632	0,005
Előadtam vagy posztert készítettem konferencián (OTDK-n kívül)	7,9	11,8	<u>16,7</u>	11,208	0,004
Volt vagy van demonstrátori megbízásom	5,5	9	<u>15,5</u>	16,74	0,000
Van középfokú vagy szakmai nyelvvizsgám	47,4	<u>55,6</u>	50	6,3	0,043
Van felsőfokú nyelvvizsgám	12,6	<u>18,6</u>	16,7	7,843	0,02
Van idegen nyelvű szakmai önéletrajzom	20,5	19	<u>33,3</u>	8,667	0,013
Évfolyamfelelős/csoportfelelős posztot töltök vagy töltöttem be	14,1	17,9	<u>22,6</u>	6,557	0,038
Rendelkezem tudományos publikációval	5,5	7,5	<u>15,5</u>	14,632	0,001
Sportösztöndíjat nyertem el	2,3	<u>8,6</u>	<u>13,1</u>	48,461	0,000
Művészeti ösztöndíjat nyertem el	2,1	3,9	<u>11,9</u>	28,843	0,000
Gyakornoki ösztöndíjat nyertem el	3,3	3,9	<u>11,9</u>	16,093	0,000
Tagja voltam vagy vagyok egyetemi/főiskolai tehetséggondozó programnak	6,1	<u>11,5</u>	<u>25</u>	46,066	0,000
Tagja voltam vagy vagyok szakkollégiumnak	11,3	14,7	<u>26,2</u>	17,543	0,000
Doktori (PhD/DLA) képzésben tervezek részt venni	21,6	<u>31,9</u>	27,4	14,899	0,001

* Az aláhúzva szereplő értékeknél az adjusted reziduals abszolút értéke nagyobb, mint kettő.

A tanulmányi többletmunka itemeit egy indexszé vontuk össze, melynek legalacsonyabb értéke nulla, a legmagasabb pedig 19 pont volt, s megvizsgáltuk, hogy milyen átlagpontokat értek el a különböző sportolási szokásokkal jellemezhető hallgatók. Az előző eredményekkel összehangban a sportolás gyakoriságával növekszik a többletmunkában elért átlagpontszám is (a rendszeres sportolók 2,89 pontot értek el). Az összes változót vizsgálva az anyagi juttatás mellett sportoló sportkörtagok és az intézményi sportrendezvényeken rendszeresen részt vevők érték el a legjobb eredményt, átlagosan több mint négy indikátor jellemző rájuk (4,21 és 4,33 pont). Az egyetemi, főiskolai sportinfrastruktúrát ritkán, illetve rendszeresen használó diákok századpontosan szinte ugyanolyan eredményt értek el (2,98 és 2,97 pont), ami magasabb, mint azoké, akik soha nem élnek az intézményi sportolási lehetőségekkel (2,56 pont), így ismét igazolódott a sportolói integráltság pozitív hatása (5. táblázat).

5. táblázat. A tanulmányi többletmunka indexében elért átlagpontok a sportolási szokások, valamint a sportolói integráltság mentén (átlagpontok). Forrás: PERSIST 2019.

Table 5. Average points of extra study work index by sporting habits and sporting integration (average points). Source: PERSIST 2019.

		Tanulmányi többletmunka index (0–19 pont)	F	sig	N
Sportolás gyakorisága	szinte soha	2,44	4,822	0,008	1942
	ritkán	2,67			
	rendszeresen	2,89			
Sportkörtagság	Tag, s ez anyagi segítséget nem jelentett	3,74	29,504	0,000	1910
	Tag, s ez anyagi támogatással is járt	4,21			
	Nem tag	2,56			
Egyetemi sportinfrastruktúra használata	szinte soha	2,59	4,966	0,007	1891
	ritkán	2,98			
	rendszeresen	2,97			
Egyetemi sportprogramon való részvétel	szinte soha	2,56	23,832	0,000	1898
	ritkán	3,21			
	rendszeresen	4,33			

Lineáris regresszió segítségével, egy modellben vizsgáltuk meg a legfontosabb társadalmi-demográfiai háttérváltozók és a sportolási szokások, illetve sportolói integráltság hatását a tanulmányi többletmunka indexére. A társadalmi háttérváltozók közül az apa iskolai végzettségének ($\beta=,099$) és a relatív anyagi helyzet ($\beta=,079$) növekedésével magasabb a tanulmányi többletmunka is, míg ha egy hallgató édesanyja dolgozik, akkor az csökkenti ($\beta=-,058$), ami igazolja a nem dolgozó anyák gyerekeinek elköteleződését a tanulmányi többletmunka terén. Szintén pozitív hatása van, ha egy hallgató erdélyi vagy partiumi ($\beta=,144$) illetve nagyvárosból származik ($\beta=,066$). A sportolói integráltsághoz kapcsolódóan az intézményi sportrendezvényeken való részvételnek van a második legerősebb szignifikáns pozitív hatása ($\beta=,133$): minél gyakrabban vesz részt egy hallgató egyeteme, főiskolája által szervezett sporteseményen, annál inkább hajlandó kötelező tanulmányain túl tudományos, szakmai feladatokat végezni, csoportokban részt venni, ösztöndíjakat pályázni, nyerni. A sportesemények látogatásán kívül a sportkörtagság mindkét formája hozzájárul a minél

magasabb tanulmányi többletmunkához (nem anyagi juttatás melletti tagság $\beta=,100$, anyagi juttatással $\beta=,088$) (6. táblázat).

6. táblázat. A demográfiai, szociokulturális, -ökonómiai háttérváltozók és a sportolási szokások, valamint a sportolói integráltság hatása a tanulmányi többletmunka összmutatójára (β regressziós együtthatók). Forrás: PERSIST 2019 (N=1667)

Table 6. Effects of demographic, socio-cultural, socio-economic background, sporting habits and sporting integration on index of extra study work (β regression coefficients). Source: PERSIST 2019 (N=1667)

	1. modell (β)	2. modell (β)	3. modell (β)
Nem (0 férfi, 1 nő)	-,066**	-,049*	-0,012
Magyarország	-0,016	-0,016	-0,014
Románia	,148**	,122*	,144**
Ukrajna	,082*	0,072	0,065
Szlovákia	0,001	0,016	0,018
Apa dolgozik (0 nem, 1 igen)		-0,044	-0,041
Anya dolgozik (0 nem, 1 igen)		-,057*	-,058*
Anya iskolai végzettsége osztályokban		0,037	0,037
Apa iskolai végzettsége osztályokban		,098***	,099***
Lakóhely településtípusa 14 éves korban (0 kistelepülés, 1 nagyváros)		,068**	,066**
Objektív anyagi helyzet (0–9 pont)		-0,028	-0,041
Szubjektív anyagi helyzet (0–100 pont)		0,014	0,008
Relatív anyagi helyzet (0–100 pont)		,078**	,079**
Sportolás gyakorisága (0–100 pont)			0,015
Intézményi sportinfrastruktúra használata (0–100 pont)			-0,01
Intézményi sportprogramokon való részvétel gyakorisága (0–100 pont)			,133***
Tagja sportkörnek anyagi támogatás nélkül (0 nem, 1 igen)			,100***
Tagja sportkörnek anyagi támogatással (0 nem, 1 igen)			,088***
R ²	0,029	0,062	0,101

*** $p \leq 0,001$, ** $p \leq 0,01$, * $p \leq 0,05$. Referenciacsoportok dummy változók esetében: nő; Szerbia; kistelepülés; apa–anya nem dolgozik; nem tagja sportkörnek semmilyen formában

Megbeszélés és következtetések

Eredményeink összhangban állnak a fejlődési modell elméletével, mely szerint a rendszeres sportolás olyan készségeket, képességeket, s főként a személyiséget fejleszti, melynek eredményeképpen a sportolók kitartóbbak, elszántabbak, céltudatosabbak lesznek, megtanulnak keményen dolgozni a kitűzött céljaikért és álmaik megvalósításáért. Ezek a pozitív magatartás- és viselkedési formák érvényesülnek az élet más területén, így a tanulás vagy éppen a munka világában (Broh, 2002; Marchant et al., 2009; Miller et al., 2005; Gombocz, 2016). Ezzel magyarázható, hogy azok a hallgatók, akik rendszeresen sportolnak, főként, ha szervezett, intézményi keretekben, sportklubban, sokkal több munkát és feladatot hajlandóak vállalni a tanulmányi kötelezettségeken túl: tudományos-szakmai programokban vesznek részt, kutatnak, eredményeiket TDK-dolgozatok, előadások, publikációk keretében mutatják be, s számos

ösztöndíjban részesülnek. Többen vannak körükben azok is, akik kitartóan tanulnak azért, hogy minél előbb (már a korai egyetemi évek alatt vagy a felvételi előtt) nyelvvizsgához jussanak. A céltudatosságot, elszántságot és a magas ambíciókat igazolja az, hogy a rendszeres sportolók mintegy egynegyede tudományos doktori pályára készül.

Nagyon fontos eredmény, hogy a sportklubok tagjai és csapatsportolók körében kifejezetten magas a különböző ösztöndíjban részesülők, tudományos diákköri tagok és kutatómunkát végzők, nyelvvizsgákkal rendelkezők aránya, s a társadalmi-demográfiai változók hatását kontrollálva is pozitívan hat, ha egy hallgató tagja sportkörnek. Ennek háttérében két, egymással összefüggő tényező állhat. Az egyik, hogy ezek a közösségek olyan társadalmi tőkét kovácsoló funkciót töltenek be, amelynek tagjai körében azonos értékek és viselkedési formák válnak normává. Amennyiben a sportolók körében a jó tanulmányi eredmények, a tanulás, kutatás és az átlagon felüli, kiemelkedő teljesítmény, többletmunka válik normává, ez motiváló lehet minden tag számára. Emellett a kibővült kapcsolatháló szívességbankként működik, könnyebben talál az egyén segítséget az esetleges tanulmányi nehézségek esetén. A társadalmi tőke ilyen pozitív hatását a tanulmányi eredményekre Pusztai (2009) is igazolta a vallási közösségek tagjai, Coleman (1961) pedig a sportoló középiskolások körében, korábbi munkánkban pedig a hallgatói sportoló és vallási közösségek tagjaira vonatkozóan (Pusztai et al., 2013).

A fentiekhez szorosan kapcsolódva szintén fontos magyarázat lehet, hogy ezek a sportkörök speciális, szocializációs, értelmező (Pusztai, 2011) felsőoktatási közösségekként működnek, ahol a kiemelkedően teljesítő diákok mintát, példát mutatnak a sportoló közösség többi tagjának. Bizonyítják, hogy képesek nemcsak a sportban helyt állni és keményen dolgozni, hanem a tanulmányaikat is legalább ennyire komolyan, sőt komolyabban veszik, mint a nem sportoló társaik. A szakmai sikerekért keményen dolgoznak, többletfeladatokat vállalnak, melyekért akár komoly elismerést is kapnak (ösztöndíjak formájában). Gombocz (2008; 2010) felhívja a figyelmet, hogy nem maga a sport, hanem a sportot irányító személy (edző) nevel, az ő pedagógiai munkája révén fejlődik a sportoló személyisége, akárcsak testileg, lelkiileg, szellemileg és erkölcsileg, mely aztán az élet más területein is érvényesül. Eredményeinkben is igaz lehet ez azon sportklubtagok esetében, ahol van edző, de emellett ki kell emelnünk a kortársak szerepét is. Ebben a korcsoportban is fontos, ha nem a legfontosabb szocializációs szerepe van a kortársaknak, akik viselkedésükkel, magatartásukkal, céljaikkal, értékeikkel, attitűdjeikkel hatnak egymásra.

A sportkörtagság mindkét formájában felülreprezentáltak a sportösztöndíjban részesülők, akik versenysportolnak, feltételezhetően az anyagi juttatás mellett sportolók mindegyike versenysportolónak tekinthető. Sem rájuk, sem az anyagi juttatás nélkül versenyzőkre nem érvényes a zero-sum elmélet (Miller et al., 2007; Coleman, 1961), tehát hogy a sportolás által szerzett pozitívumok elvesznének a sportra fordított túl sok idő miatt. Az sem igazolódott, hogy kapcsolataik a sporttársakra koncentrálnának, így szegregálódnának a nem sportoló egyetemistáktól, főiskolásoktól (Bowen és Levin 2003; Watt és Moore 2001), s emiatt rosszabbul teljesítenének. Épp ellenkezőleg, felülreprezentált körükben, akik tudományos-szakmai csoportoknak tagjai, s különböző ösztöndíjban részesülnek az elvégzett kutatómunka eredményeiért, vagy éppen a kiemelkedő sport-, művészeti teljesítményért. Ily módon Pascarella és Terenzini (1980), illetve Tinto elméletéhez kapcsolódva (1975) a versenysportolók integráltabbak a kampusz társadalmába, ami szintén hozzájárul a jobb tanulmányi teljesítményhez a társadalmi háttértől függetlenül.

A kutatás legfontosabb eredménye, hogy igazoltuk a sportolói integráltság pozitív befolyásoló szerepét a tanulmányi többletmunkában: amennyiben a hallgatók rendszeresen és minél gyakrabban használják az intézményük sportinfrastruktúráját, s főképpen részt vesznek egyetemi sportprogramokon, azokra inkább jellemző a tanulmányi többletmunka, tehát eredményesebbek ebben a dimenzióban. A sportrendezvényeken való részvétel pozitív hatása

érvényesül a legfontosabb szocio-kulturális, -ökonómiai és demográfiai tényezők mellett is. Ez pedig igazolja az integrációs elmélet érvényességét: a sportolási lehetőségek során szociális interakciók valósulnak meg a hallgatók között, az intézmény életébe való bevonódás (Astin 1984; Pusztai 2011; 2015) a sportrendezvények révén pedig hozzájárul ahhoz, hogy a hallgatók tanulmányaikon túl tudományos, szakmai, kutatói feladatokat is végezzenek.

Köszönetnyilvánítás. A tanulmány a 123847 számú projekt a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K17 pályázati program finanszírozásában valósult meg. A tanulmány megírását az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatta.

Felhasznált irodalom

- Astin, A. W. (1984): Student involvement: A developmental theory for higher education. *Journal of College Student Personnel*, **25**: 4. 297–308.
- Bowen, W. G., Levin, S. A. (2003): *Reclaiming the Game. College Sports and Educational Values*. Princeton University Press, Princeton – Oxford
- Bowman, T. G., Dodge, T. M. (2011): Factors of persistence among graduates of athletic training education programs. *Journal of Athletic Training*, **46**: 6. 665–671.
- Broh, B. A. (2002): Linking Extracurricular Programming to Academic Achievement: Who Benefits and Why? *Sociology of Education*, **75**: 1, 69–95.
- Castelli, D. M., Hillman, C. H., Buck, S. M., Erwin, H. E. (2007): Physical fitness and academic achievement in third–and fifth–grade students. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, **29**: 2. 239–252.
- Coleman, J. S. (1961): *The Adolescent Society*. The Free Press, New York
- Cooper, J. N. (2016): Excellence beyond athletics: Best practices for enhancing black male student athletes’ educational experiences and outcomes. *Equity & Excellence in Education*, **49**: 3. 267–283.
- Fisher, M., Juszczak, L., Friedman, S. B. (1996): Sports participation in an urban high school: academic and psychologic correlates. *Journal of Adolescence Health*, **18**: 5. 329–34.
- Gombocz J. (2008): *Sportolók nevelése. A pedagógia és a sportpedagógia alapkérdései*. ÖTM, Budapest
- Gombocz J. (2010): *Sport és nevelés*. Balaton Akadémiai Kiadó. Keszthely
- Gombocz J. (2016): A harmadik dimenzió. In: Hamar P. (szerk.): *A mozgás mint személyiségfejlesztő tényező*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest. 26–33.
- Hartmann, D. (2008): High school sports participation and educational attainment: Recognizing, assessing, and utilizing the relationship. *Report to the LA84 Foundation*. Retrieved July, 26, 2020 from <https://thesocietypages.org/files/2013/03/HighSchoolSportsParticipation1.pdf>.
- Kovács K. (2015): A sportolási szokások és a tanulmányi eredményesség egy határmenti régió hallgatóinak körében. *Educatio*, **24**: 2. 130–138.
- Kovács K. (2019): Tanulmányaikban (is) kitartóbbak a sportolók? *Educatio*, **28**: 1. 174–182. DOI: 10.1556/2063.28.2019.1.14
- Kovács K. E. (2019): Sportiskolában és hagyományos köznevelési intézményekben tanuló diákok tanulmányi és nem tanulmányi eredményessége. In: Endrődy O. (szerk.): *HERA Évkönyvek: A Magyar Nevelés– és Oktatáskutatók Egyesületének évkönyvsorozata VI*. HERA, Budapest. 424–439.
- Marchant, D. C., Polman, R. C., Clough, P. J., Jackson, J. G., Levy, A. R., Nicholls, A. R. (2009): Mental toughness: Managerial and age differences. *Journal of Managerial Psychology*, **24**: 5. 428–437.
- Miller, K. E., Melnick, M. J., Barnes, G. M., Farrell, M. P., Sabo, D. (2005): Untangling the Links among Athletic Involvement, Gender, Race, and Adolescent Academic Outcomes. *Social Sport Journal*, **22**: 2. 178–193.

- Murty, K., Roebuck, J., McCamey, J. (2014): Race and class exploitation: A study of black male student athletes (BSAS) on white campuses. *Race, Gender & Class*, **21**: 3-4. 156–173.
- Pascarella, E. T., Terenzini, P. T. (1980): Predicting freshman persistence and voluntary dropout decisions from a theoretical model. *The Journal of Higher Education*, **51**: 1. 60–75.
- Pfeifer, C., Cornelissen, T. (2010): The impact of participation in sports on educational attainment–New evidence from Germany. *Economics of Education Review*, **29**: 1. 94–103.
- Pusztai G. (2009): *Társadalmi tőke és iskolai pályafutás*. Új Mandátum, Kiadó Budapest
- Pusztai G. (2011): *A láthatatlan kéztől a baráti kezekig*. Új Mandátum Kiadó, Budapest
- Pusztai G. (2015): *Pathways to Success in Higher Education*. Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main
- Pusztai, G., Kovács, K., Györgyi, Z., Engler, Á. (2013): How Institutional Integration Contributes to Higher Education Achievement of Non-traditional Students? In: European Sociological Association (ed.): *Crisis, Critique and Change*. ESA, Torino. 481.
- Rácz K., Andrejszki H., Farkas P., Hamar P. (2006): A testnevelés és a tanulmányi eredmények közötti összefüggés vizsgálata. *Magyar Sporttudományi Szemle*, **7**: 2. 23-26.
- Sentürk, H. E. (2019): The Factors Affecting Faculty of Sport Sciences Students' Attitudes towards Sports. *Universal Journal of Educational Research*, **7**: 1, 272–277.
- Tinto, V. (1975): Dropout from higher education: A theoretical synthesis of recent research. *Review of Educational Research*, **45**: 1, 89–125.
- Watt, S. K., Moore, J. L. (2001): Who are student athletes? *New directions for student services*, 93. 7–18.

Kovács Klára PhD. egyetemi adjunktus

Kovacs.klara@arts.unideb.hu

+36203877968